

OBSAH

I. KUS ZAPADLÉ ČERNÍNSKÉ HISTORIE ÚVODEM

Balbínovo Syntagma Czerniniorum. — Vznik jeho legendy. Hájek a pověst o přemyslovském původu erbu poloutrojříčí. Šepsání pana Jindřicha Svihovského z Ryzmberka. Ohlas romantických tradic XVI. století u Černínů. Černínská falsa a Paprocký. Rozvité perspektivy: Crugerius, Pešina, Balbín. — Historické základy Balbínova podání. Stopy starých rodových tradic ve vyprávění Jindřicha Svihovského z Ryzmberka. Balbín a historie královského komoří Černína z let 1197—1212. Odezvy starých pramenů. Proč Balbín nepoužil hlouběji svého materiálu. — Ideové předpoklady, určující ráz a směr Balbínova vyprávění. Středověký šlechtic „z boží milosti“. Individualistické šlechtictví renesance. Barokní představa nobility jako duchové řady. Paprocký a jeho „dějiny ctnosti v Čechách“. Šlechta Balbínova. Její význam v životě národním. Případ černínský v osvětlení barokní historie. Černínové jako nositelé starého odkazu národní minulosti. Jejich bojovná a kulturní tradice. — Balbínův mythus a přítomnost.

Str. 15

II. TRAGICKÁ RODINA

Vzestup rodiny černínské koncem XVI. věku. Generace bratří Diviše, Humprechta a Heřmana Černínů. Její význam pro pozdější osudy rodu a pro historii „zrození barokního kavalíra“. Nesnáze spojené s líčením tohoto pokolení. Dosavadní zpracování. Hranice našeho pojetí.

Str. 29

1. NA DVOŘE RUDOLFINSKÉM

Mláď bratří Černínů. Casný rozchod rodiny a jeho následky. Hospodářské počátky Divišovy a Humprechtovy. Drsná životní škola Heřmanova. Vstup bratří Diviše a Heřmana na rudolfinský dvůr. — Poměry na tomto dvoře. Všeobecná psychologická situace české společnosti. Uzavřenost císařova a napětí mezi hradčanským palácem a stavy. Povážlivé zjevy v životě dvorském. — Humprecht Černín starší a jeho synovec. Nejistá dráha páně Divišova. Jeho chování v posledních letech vlády Rudolfovy a přechod k vítězným stavům. — Heřman Černín ve službách „nesmířitelných“. Hospodářské a společenské úspěchy jeho kariéry. Heřmanův pokus o záchranu Rudolfovu r. 1611 a jeho porážka. — Kořistnická epizoda z konce hradčanského dvora. Zisky bratří Černínů. Prudký majetkový vzestup Heřmanův.

Str. 31

2. ZA ČESKÉHO POVSTÁNÍ

Pozvolná protistavovská reakce za vlády Matyášovy. Počáteční úspěchy Diviše Černína až do jeho jmenování hejtmanem hradu pražského. Obrát roku 1614: pan Diviš ustupuje novému kursu a hledá smír s katolickým táborem. Návrat Heřmana Černína do politického života. Mladší Černín při pokusu vlády o ovládnutí měst a jako vůdce císařského poselstva do Cařihradu. Význam cařihradské ambasády pro něho. Počátky politické kariéry paně Humprechtovy. — Vyvrcholení napětí mezi českými stavy a vládou Matyášovou v květnových událostech 1618. Nejistá situace v počátcích povstání: Humprecht Černín do direktoria, Diviš k Šternberkově „skupině středu“. Divišovy snahy o nekrvavou likvidaci konfliktu. Rozčarování z jara 1619. Heřman v protikladu proti bratrům: Jeho tajná záškodnická činnost a útěk z Prahy v srpnu 1619. — Konec nerozhodné „skupiny středu“ na srpnovém generálním sněmu 1619. Pan Diviš kapituluje a definitivně přimyká se k stavům. Heřmanovy poslední styky se stavy. Heřman vstupuje do armády Maxmiliána Bavorského. Váhání paně Humprechtovo. Bílá hora.

Str. 47

3. V ZÁVĚRU VELKÉ HRY

Stísněná nálada v české společnosti po Bílé hoře. Zatýkáni v únoru 1621. Poslední zápas Diviše Černína. Jeho odsouzení a smrt. Heřmanova kořist. — Česká společnost se vzpamatovává. Návrat Humprechta Černína do předních řad. Humprecht v boji o Obnovené zřízení zemské. Pražská revisní deputace, její snahy o zmírnění ústavních požadavků vídeňských a prohra. Skrytá nespokojenost v českých řadách. — Heřman Černín mimo zájem: jeho zákupy v letech dvacátých XVII. věku. Vnější podmínky tohoto rozmachu. Podpora jeho se strany panovníkovy. Heřman jako nespolehlivý straník. Jeho účast v dramatu valdštejnském. Heřman upadá v nemilost vídeňského dvora. Obrát roku 1644 a obecná likvidace české stavovské opozice proti Vídni.

Str. 65

Epilog dramatu: Souvislost mezi vzestupem rodiny černínské a mezi vnějšími a vnitřními událostmi českého života. Proměna českého politického typu na prahu baroka. Odkaz generace Heřmana Černína.

Str. 84

III. IDYLA V BOUŘI

Klidný ráz pokolení pana Jana Černína. Jeho bohatá písemná pozůstalost, její vydavatelé a její zpracování. Otázka českého života kulturního a hospodářského v době třicetileté války. Její význam pro naše téma.

Str. 86

1. NÁVŠTĚVOU V RADENÍNSKÉM ZÁMKU

Vnější historie rodiny Černínů radenínských. Mládí páně Janovo. Jeho snatek. Paní Zuzana a její rod. Vzájemný poměr obou manželů. Celkový ráz rodinného prostředí černínského. — Kultura českého panského sídla v době třicetileté války. Radenín zvenčí. Několik pohledů dovnitř zámku. Radenínská knihovna jako svědectví duchovného života majitelů. Kulturní zájem české šlechty předbělohorské. Jeho slibný vzrůst v době rudolfinské a úpadek za války. — Z náboženského života českého poč. XVII. století. Konfesijní přeměny v rodině černínské po Bílé hoře. Vnitřní předpoklady těchto přeměn. Náboženské citění t. zv. české renesance. Bůh jako síla, zasahující přímo v pozemský život. Krise české nekatolické společnosti před válkou a v průběhu války. Dvě generace rodiny černínské. Antropomorfní prvky v religiositě paní Zuzany Černínové. Jejich vztahy k náboženskému ovzduší pronikajícího katolicismu. Paní Zuzana v katolických bratrstvech. Typ přechodu. — K otázce národního citění české šlechtické společnosti XVII. věku. Národnostní poměry v rodině pana Jana Černína. Rostoucí jazyková promiskuita jeho korespondence. Její vysvětlení. Doba páně Janova a její nacionalism. Úzký vztah mezi národním citěním t. zv. české renesance a jejím citěním stavovským. Rušivé vlivy zájmového rozvrstvení soudobé společnosti. Za českého povstání. Stavovsky uvědomělé elementy strany Ferdinandovy v poměru k otázce národní. Vlastenecké projevy rodiny černínské. Úpadek jazykového vědomí jako důsledek nového utváření šlechtické společnosti. — Celková bilance třicetileté války v kulturním životě souvěkě české šlechtické rodiny. Nevzrušivý ráz radenínského zámeckého ovzduší jako protějšek proti dosavadním lícením. Skutečné důsledky dlouholetého zápasu. Rozdíl mezi matkou a dcerou. Nová citovost a nové kulturní formy. Rostoucí sklonnost české společnosti šlechtické k duchovým sféram ciziny.

Str. 38

2. MEZI DVORY A POLEMI

České šlechtické hospodářství v době třicetileté války. Složitost problému. Vnější výhody badatelovy. — Vznik majetku pana Jana Černína. Homutovská zboží a jejich osudy. Zákupy páně Janovy na Táborsku. Humprecht Černín a jeho zisky v severních Čechách. Kostomlaty a Mitrovce. Černínský majetek v konečné své podobě. Vliv války na utváření šlechtických držav českých. — Nebezpečí, tísnící šlechtický majetek pobělohorský. Prodlužená zboží, jež připadla Černínům. Vlastní zápas páně Janův s dluhy. Příčiny jeho dlužních nesnází. Passiva z doby jeho zákupů. Obecná malá likvidnost kapitálů v zemi. Vyčerpávající povinnosti válečné. Vyhledky na řešení dlužního problému. — Nesnáze užšího vrchnostenského hospodářství v době válečné. Pivovarnictví. Rybníkářství. Chov dobytka. Hospodářství obilní. Zpeněžení hospodářských produktů a nedostatek kapitálu v zemi. Význam židů v českém hospodářství za třicetileté války. — Vrchnostenské hospodářství a vrchnostenská administrativa. Poddaný jako pracovní síla a jako konsument. Otázka hmotné situace poddaného na českém šlechtickém majetku v letech 1618—1648.

Str. 107

3. VRCHNOST A PODDANÍ

Tři skupiny materiálů, týkajících se vrchnostenské administrativy pana Jana Černína, a jejich charakteristika. Poddaný a jeho povinnosti k státu a k vrchnosti, na vsi a v městečku. — Radenínsko v době třicetileté války. Zádavy, napáchané na panství vojenskou soldateskou. Jejich reflexy v životě poddaného obyvatelstva. Nesnáze selského hospodářství. Rostoucí požadavky státu vůči sedlákovi. Sbíhání obyvatelstva. Vrchnost se brání proti zpuštění zboží. Obtíže a zklamání této obrany. Zalostný obraz černínského zboží po roce 1648. Radenínsko v srovnání s jinými dominiemi. Vnitřní přesuny v rámci panství za doby válečné. — Život na Kostomlatsku v letech pana Jana Černína. Ondřej Žirovnický. Jeho snahy o oživení zboží po vpádu Bannérově 1639 a odpor poddaných proti zvyšování robotních úvazků. Konflikt mezi hejtmanem a sedláky. Sedláci žalují panu Janovi na Žirovnického. Vyšetřování a pád hejtmanův. Pan Jan a mzdové a pracovní požadavky poddaných. Napomenutí Kostomlatských k poslušnosti ve věci robotní r. 1655. — Pacov před Bilou horou a jeho úpadek v době válečné. Nadměrná břemena a pozvolné pustnutí města. Marné snahy vrchnosti, zabránění ucházení poddaných. Bída měšťanů. Pokusy páně Janovy o restituci upadajících příjmů panských. Útok vrchnosti na šenkovní domy a na pracovní svobody městské. Spor o privilegia pacovská. Houževnatost obou stran na něm zúčastněných. Smrt páně Janova. — Hospodářské postavení českého šlechtice po třicetileté válce. Německá historiografie z konce XIX. století a její odpor proti přeceňování hospodářských důsledků válečného zápasu. Snahy po korektuře dosavadních mínění v české vědecké literatuře. Naše materiály a jejich kritika. Hraniče opatrné skepse. Nesnadná hospodářská situace „barokního kavalíra“ a její vlivy na charakterové utváření jeho osobnosti.

Str. 126

IV. MLÁDÍ HUMPRECHTA JANA ČERNÍNA

Na rozhraní dvou epoch. Humprecht Jan Černín a jeho dědictví. Dosavadní literatura, týkající se Humprechta Jana. Dvorský a jeho portrét „odrodilce“. Literatura, připínající se k Dvorskému. Svatopluk Čech. Peškařova obrana Humprechta Jana a jeho pokus o výklad „barokního kavalíra“. Vyprávění navazuje na dosavadní literaturu. Jeho cíl a problém „zrození barokního kavalíra“. Meze epického líčení.

Str. 156

1. DĚTSTVÍ A CHLAPECTVÍ

První zprávy z dětství Humprechtova. Jeho poměr k sourozencům. Chlapec a vojáci. Působení neklidného prostředí na psychologický vývoj hochův. Jeho předčasná dospělost. — Počátky vzdělání Humprechtova. Pan hofmistr Heyfelder. Humprecht Jan v Praze. Obraz hlavního města a jeho reflexy v korespondenci hochově. Jezuitská kolej novoměstská. Působení jezuitského školství na vytvářející se charakter Humprechtův. Ideové základy tvořící se osobnosti. Mladý Černín a pater de Grobendoncque.

Formální výchova jezuitského ústavu. Její důsledky u českého žactva. Kosmopolitické ovzduší rádové kultury. První počátky kulturního světoobčanství u Humprechta Jana. — Domov Humprechtův a jeho proměny v letech studií hochových. Svatba sestry Bětušky. Smrt otce. Starosti paní Zuzany. Nová svatba v rodině černinské. Humprecht Jan končí studia.

Str. 159

2. NA ZKUŠENÉ

ITALSKÉ PERSPEKTIVY. Humprechtovy touhy po cizích zemích. Projekt cesty za hranice. Jeho nesnáze. Mladý Černín odjíždí konečně z Cech. — K Adrii. Salcburk. Insbruk. Verona. Benátky. Vstup Humprechtův do města sv. Marka a jeho přijetí. Rušný život barokního emporia. Mladý šlechtic se rozhlíží. Onemocnění Humprechtovo a jeho odchod z Benátek. — Bologna. Loreta. Dolů po Tiberu. — Řím a jeho kulturní život v letech čtyřicátých XVII. století. Konec renesanční romantiky. Nové sebevědomí metropole. Souvěká římská společnost a její touha po slávě. Vznešení mecenášové a umělci. Prudký odraz římského panoramatu v dojmeh českého příchozího z let čtyřicátých. Karneval a půst 1645. Zneklidnělé ovzduší Věčného města. Konflikt mezi Innocencem X. a Barberiny. Dopisy Humprechta Jana Černína o současných římských událostech. Jeho zájem o římské prostředí a jeho první kroky v společnosti papežského dvora. — Přiosťující se situace ve Věčném městě a Černínův úmysl odejít. Cesta do Neapole. Humprechtovi společníci. Trosky výletu. — Humprecht Jan znovu v Římě. Propukající nepřátelství mezi francouzskou a španělskou frakcí. Humprecht Jan po druhé opouští Věčné město. Siena a její idylické ovzduší. Klidný život Humprechtův v provinčním městě. Krajané a jejich záležitosti. Mladý Černín konsulem nationis Germanicae v Sieně. — Výlet do Florencie. Na dvoře velkovévodském. Humprecht Jan po prvé před zrcadlem barokní dvorské společnosti.

Str. 168

FRANCIAE LIMINA DULCIS. Návrat z Florencie do Sieny. Projekty další cesty a jejich nesnáze. Humprecht Jan omezuje svoje vydání. Odjezd na sever. — Do Francie: Milán, Lyon, Ženeva, Paříž. Krajané v pozadí bourbonského dvora. Mladý Černín jako skrytý divák. Politické události současné Francie. Paříž před bouří. V pařížských divadlech. Veselý svět mladých českých kavalírů ve Francii. — Humprecht Jan opouští Paříž. Jeho cesta do Bruselu. Arcivévoda Leopold Vilém a jeho dvůr. Vojenský ruch v Nizozemí. Doslechy o cestě Ferdinanda IV. do Španěl. Humprechtův plán kariéry na dvoře madridském. Zápas mezi hrabětem Heřmanem a paní Zuzanou o další budoucnost Humprechtovu. Prudký odpor matčin proti madridskému projektu. Humprecht Jan kapituluje před paní Zuzanou. — Opět v Paříži. Přípravy k návratu domů. Rozloučení s Francií. Francie na evropském obzoru.

Str. 186

INTERMEZZO V SEDI. Vliv ciziny na vytvářející se společenskou psychologii Humprechtovu. Jeho nový pokus o proniknutí do kruhů dvor-

ských a jeho opětý nezdar. — Mladý Černín doma. Zpustošené Čechy. Změny v rodině černínském. Smrt paní Bětušky Myslíkové. Starosti paní Zuzany. Hrabě Heřman a jeho podniky. — Historie první lásky Humprechta Jana Černína. Slečna Eliška Berkovna a dvorné pokusy mladého kavalíra. Paní Zuzana jako zprostředkovatelka mezi synem a pannou slečnou. Humprechtův slábnoucí zájem. Sentimentální konec historie.

Str. 198

VABIVÝ CIL. V nevlídném ovzduší pražském. Tajemné dohovory Humprechtovy s paní Zuzanou. Váhání matčino. Přepadení Prahy Švédy v červenci 1648. Humprecht Jan uniká z hlavního města. Znovu do Itálie. — Cestou na jih. Zastávka v Insbruku. Benátky. Humprechtovy společenské úspěchy v Benátkách. Erotická epizoda s Angelicou Bianchi. — Tajemný cíl mladého Černína. Jeho živá korespondence s Římem. Na dvoře florenckém. Znovu ve Věčném městě. — Rozruch, obklopující plány Humprechtovy. Marné útoky přátel a známých. Skrytý cíl se objevuje. — Humprechtovy snahy o dosažení kardinálského klobouku. Situace, z níž rostl jeho plán. Úsilí španělské frakce římského dvora o odstranění kandidatury vídeňského kandidáta pro novou promoci, markýze de Grana. Hledá se jiný kandidát. Humprechtovy aspirace, jejich kořeny a vyhlídky. — Mladý kavalír na vrcholu svých Lehr und Wanderjahre. Obavy matčiny. Psychologické předpoklady nové budoucnosti Humprechtovy. V nadějích a přípravách. — Nesnáze kardinálské kandidatury mladého Černína. Spanělě couvají před obnovenou žádostí Vídně o promoci markýze de Grana. Obecná nepřítelství papežského dvora ke kandidaturám císařským. Humprecht Jan opouští Řím. Návrat do Čech.

Str. 205

3. VSTRĚČ BUDOUCNOSTI

HRA ZRCADEL. Nebezpečné důsledky římského pokusu Humprechta doma. Nelibost hraběte Heřmana. Humprechtovy obavy o novou závěť strýcovu. Jeho návrat do Prahy a návštěva u hraběte. Heřman usmířen. — Humprecht Jan na Radenině a na Mitrovicích. Nové plány dvorské kariéry. Pomoc hraběte Heřmana. Mladý Černín komořím arcivévodě Leopolda Ignáce. — Na vídeňském dvoře. Charakter nového prostředí. Patriarchální rysy vídeňské hradní společnosti. Její vnitřní vztahy k dvorskému životu evropského Západu. Vídeň a Itálie. — Počáteční kroky Humprechtovy v novém prostředí. Dobrý dojem jeho z prvních setkání. Arcivévoda Leopold Ignác a jeho dvůr. Humprecht Jan v přízni arcivévodově. Dvorští přátelé. Jednání Černínova v záležitostech strýcových. — Dvě generace černínském v dvorských službách. Záliba Humprechta Jana v dvorském životě a v jeho kultuře. Básnické pokusy jeho. Nový dvořan a jeho starý pendant. — Na rozlomu dvou tradic. Humprecht Jan a hrabě Heřman. Neviditelný konflikt dvou psychologií. Marné pokusy Humprechtovy dosáhnouti hmotné podpory se strany strýcovy. Jeho roztrpčenost a resignace.

Str. 217

MIZICI TVAŘ. Humprechtova návštěva v Čechách z jara 1651 a její příčiny. Hrabě Heřman umírá. Poslední záblesky jeho energie a její shroucení. Smrt Heřmanova. — Nad závěti Heřmana Cernína. Starý hrabě a jeho rod. Domnělý vnitřní obrat posledních let Heřmanových a jeho vysvětlení. Testament hraběte jako výraz současných poměrů a jejich nutností. Renesanční individualita v zrcadle smrti. Poslední přání starého hraběte. — Slavný pohřeb Heřmana Cernína. Jeho hrob v hradčanské katedrále.

Str. 230

SVATEBNÍ POCHOD. Humprechtovo dědictví a jeho obtíže. Rozvaha aktiv a pasiv strýcových. Nesnáze dluhů a testamentárních legátů. Rozpaky Humprechtovy. Paní teta pomáhá. Hraběnka Sylvie Kateřina a její zájmy. — Návrat mladého hraběte ke dvoru. Jeho změněné vystupování. Cesta do Čech a do Slez a nový návrat do Vídně. Ve víru dvorského ruchu. Markýza Diana Marie da Gazoldo. Humprechtovo ucházení o její ruku a zásnuby. Přípravy k svatbě. — Okolo svatby mladého Cernína. Dvorská společnost vídeňská a její strany. Odpor české šlechty proti sňatku Humprechtovu. Příčiny tohoto odporu. Paní Zuzana ve středu pozornosti. Její prudké rozpaky. Rozhodnutí synovo vítězi. A přeci neklidná duše! — Před svatbou. Svatební pozvání a svatební hosté. Dvorská slavnost, její průběh a její ohlasy. — Význam sňatku Humprechtova pro jeho život. Posílení jeho kosmopolitické kulturní orientace. Společenské důsledky aktu: užší splnutí s dvorskou společností vídeňskou. Otázka tragické viny Humprechtovy a její řešení.

Str. 239

NA ROZHRANÍ. Dvorské úspěchy Cerninovy. Humprecht Jan císařským komořím. Jeho touhy dostat se k dvoru Ferdinanda IV. Vyjednávání s hr. Auerspergem. Smrt římského krále a převrat v dvorských kruzích vídeňských. Humprecht Jan do prvních řad dvorské společnosti. — Mladý Cernín ujímá se hospodářské správy svého dědictví. Konec nájemní lhůty paní Sylvie Kateřiny. Její otřesený poměr k hraběti. Vyúčtování mezi tetou a synovcem. Těžké počátky Humprechtovy. — Paní Zuzana v radeninském ústraní. Návštěva synova. Vlkové z Kvitkova a jejich nároky. Proces. Jeho vliv na zdraví paní Cerninové. Skončení procesu a smrt paní Zuzany.

Rozloučení s matkou jako mezník v životě Humprechta Jana Cernína.

Str 254